

Знам да си пиша името...

Мария, р. 1950 г., Благоевградско

Родена съм през 1950 година в Кресна. От там са ме взели /осиновена/ в Ощава. Майка ми - Пена, е на 88 години - жива е. Баща ми умря скоро. Заболя нещо и си отиде. Пена работеше в текстила, някоя година и в мината. Ние сме пет деца. С работа са ни изгледали. Аз съм най-голяма. Братята ми работят: Демката е в мината, Стойчо е ковач, Личо е болен - не работи той. Стойчо взе занаято на баща ми. Весето и Анчето, които са долу, в Петрич, не работят. Весето ми е сестра от втория мъж на майка ми. Аз с нея съм живяла малко, ама нека се и оплача от нея.

Учих едно време до трети клас. Знам си да пиша името. Подписвам се хубаво. И циганския го знам. Златко, оттам откъдето е, си говореха само на цигански. А аз тука така бях научена.

Много чиста жена е майка ми. Като нареди на простора тия дрехи, да се не нагледаш. Тя си казва, а и така си е, че много си ме е искала. Ами ако не бях аз, нямаше да има толко деца.

“Корем - вика - ме заболи, ако чуя нещо лошо за тебе.” Ако не ме е тя родила, аз си я имам като майка. Нали тя ме е научила, дома да ми е се чисто и оправено.

Като деца играхме на черта. Правехме си концерти. Бихме се с братята и сестрите ми. Гонихме се чак с камани. Мария, р. 1950 г., Благоевградско

Ожених се за Златко когато бях на шеснайсет години. Той е българин. От Лом е. Него Борко го е намерил. Хвърлен бил някъде на пътя и го е взел. Бебе е бил - чисто малък. А Борко си е имал две деца тогава, ама той вика: “Деца са много на душманите.”

Инак хубаво го е гледал и като минали пет години, дошли майка му и баща му да го вземат. Хубаво ама, Борко ги е изгонил. Рекъл им е: “Ако ви е трябвало много това дете, нямаше да го хвърлите. Аз толкова години сам го гледал, сега няма да ви го дам.”

Като е взел Златко, си е имал още две деца, ама него си го е гледал. Те са били по-богати и той е учил повече от мене - до шести клас е ходил на училище. Знае си хубаво да чете, пише, подписва се. Абе, богати цигани са били. Кой циганин до преди десет години имаше кола. А Борко откога кара "Волга". Борко ни направи и сватба. Нали не иска да живее у тях и отидохме на квартира в Крупник. Ле-ле, там що съм патила! Там се родиха и Ильо, и Катето. Благо тука го родих. Вече бяхме дошли в Черниче. Мария, р. 1950 г., Благоевградско

Ама тоя пусти Златко, много пиеше и много ме биеше. Напие се някъде, дойде, па ме побара - бой, бой. Защо, и той не знае. Плачех си, молах се на бога, ама хич не смеех да се обаждам, защото ще ме утрепе. Страхът ми беше взел. Гонил ме е въвн да спя. Аз чисто гола взета, по една рокличка - така. А той вътре лежи, дано се разлегне. Аз така мръзна цяла нощ отвън, па и не смея да ида у комшиите, защото ако стане и види, че ме няма, ще каже, че ходя по мъже. Пред вратата като куче лежах. Ходеше и по чужди той. Ходи, къде е, не знам, па като си дойде и ме побара да ме бие. Той си мисли, че и аз ходя по чужди. Къде ще ходя с тия малки деца, и да исках, не можех. Те ми бяха се в ръцете, ще ходя. Къде ще ходя. Децата си ми бяха ето тук, на сръцето Всеки ден ходех за вода отгоре на изворо. Мъкни кофи. Той една кофа не е донесъл. Нали тия деца трябва да се изперат, да са чисти. Малки бяха, трябваше да пера. Къде ще идеш - мъкнеш. Няма да бягат хората от децата ми я! Нареди си дрехите на простора хубаво, как трябва и няма да те е срам от хората. Цигани сме, ама не трябва така. Трябва да е чисто. Мария, р. 1950 г., Благоевградско

Сега българите станаха бетер и от нас - циганите. Въшки, въшки, не може да се изчистят. Аз ръце вдигнах. Такова чудо не е бивало. Изчистя, оправя, защото на детска градина Шанка /внучето/, хвана толкова въшка. Е-е, тя не може от сутринта до вечерта да порасне, голяма я. Значи я е налазило там, в детската градина. Па дигни, боже, изпери, много се нервирам с това. Одеала, черги, килими, всичко изпера, защото тя навсякъде ходи.

Махни го това чудо от дома. А и аз, и Катето, чисти, чисти, без очи останах. Изчистя аз, докараме я, и пак въшки. Затова я преместих от яслата, а и тук е същото. Не знам що ни е чудо нападнало. Аз, душа, ако съм циганка, ама така няма да си пратя детето. Там с въшките при другите и те да се пълнят. Ето рака да ме хване, ако не е право това що ти думам. Та две години живеехме на палатка, те тука, до реката. И двете деца малко бяха порасли. От реката мъкнех вода да пера, всеки ден. Викам си тогава, огън да го изгори и непрокопсаника, ще пие и ще умре. Пиенето го дръжи. Аз ще си ида преди него. Отчаяла съм се от живота. Не е лесна мойта и стените дома, ако питаш, и те ще ти кажат за мойто теглило. Биеше ме къде си иска. По главата, я така ме дръпаше по косата. Мъкнеше ме като парцал, да го мъкнат кучета - изяде ме; я, рака ме хвана. Що сложа в устата и повръщам. Не ме бива. Болна сам, ще умра.

Ожених се, чисто зелена, за таксират. Цял живот съм го носила, я с тия две ръце. Работих тютюн - бачках, чак по два тона изкарвах. И цялата каша аз врътях. И сега, от 5-6 години се захвана на занаят. Прави казани и ги продава. Калайдисваме ги дома. Сега от някоя година се видех у пари. И къщата си оправих, ама кел файда вече, нали ми взе здравето. Веднъж у нас дойдоха едни да купат казан. Него го нямаше. Бяхме двама мъже и две жени. Ето го и него си иде. Бил някъде да пие ракия. Даде им казан. Па като си отидоха и като ме почна, тия мъже са дошли при тебе, вика. Тури ме в един казан, па като ме затръкаля, аз ни жива, ни умряла. Ильо се върна от някъде, та ме спаси. А той скочи и на него да го бие. Той нали си е мъж вече - избяга му.

Ильо, като се ожени пръвия път, купихме му булка от Видин за четиридесет хиляди. Тя много беше хубава. Радвахме й се много. Роди едно дете, я, Злати е от нея. Хубаво ама, Ильо я биеше. Тя си отиде веднъж, па се върна. Нали имаше дете. Втори път избяга без детето и аз трябваше да го гледам. Малко, на девет месеца. Аз му бях майка. Той така си ми и вика - мама Ганка - защото съм го изгледала от едно парче месо.

Ильо ходи..., не знам къде и доведе друга. Бяла, хубава, като да не е циганка.

Те били чергари - от Свищов. Роди Шанка и тя избяга. Да не е улава като мен, да яде тормоз. Ще бяга, я. Аз на бога се молах да ме махне от този тормоз. Ама чак сега ми помогна. От като се поболех. И Шанка аз я чувах. На годинка и два месеца я остави. Нищо не разбираше. Нали, това дете трябва да го научиш на всичко - на гръне да седи.. Доведе и дете. Чисто циганче, я погръно от тавите що гледаш. То хич, па хич не знаеше български. Ти му думаш, то те гледа и нищо. Като от горе не бива да е паднало. Ильо му купуваше дрехи, това-онова, всичко му купуваше. Возеше я винаги в колата. Където, там и той. И колко време, пет месеци. Топшо /доведеното дете на снахата/ почна да разбира български. Що беля детето беше. Купят му обуца, иде на детската градина... По една седмица ги носеше. Айде, па му купят. Всичко късаше. Що работеше - не знам. А като президент го гласяха. Той си гледаше само Шанка. Злати не й го давахме. И той не искаше да седи при тях. Не беше той като Албена сега. Винаги се успиваха. Не може да стане, па да го откара на детската, ами спи./Мария, 1950, бляговградско, толерантност...

А Албена сега, ще стане рано, ще ги откара децата. Вечер ще иде да ги вземе. Тя си ги гледа. А тая, само се возеше в колата. Скарали се с Ильо, той й остриже косата и тя побягна. Отиде си и я няма никаква. Има ли дете, няма ли, не я интересува. А Албена е българка, от Брежани е. Женила се е некъде, ама не е погодила и си е отишла. Викат си й майко децата и Шана, и Злати. Да видиш какво хубаво ги гледа и ги пере и им готви. Вземе ги от детската и ги откара у Вишан на торти. Нали цял ден не ги е видяла. И като дойде в нашата къща, още от вратата рече майко и татко. Ама тоя циганин много се радва. Изкара една жътица и й я даде, от мерак беше. Много му е по мерака. В шест часа е станала. Изчисти всичко с прахосмукачката, прах забръше. Абе всичко изчисти, така, да свети. Благо каква ще погоди - не знам, ама сега не е като Ильо, дори три жени прекара.

Катя що? Като се ожени в Сандански, Златко много се сръди. Не даваше да идва. А и не даваше да се издума аз да ида. Викам: "Де, бре, чедо ни е, дай аз

да ида, да вида на какво е отишла.” Той - не. Защото сама е отишла, а не е купена. Вика:

“Триста и педесет хиляди можех да взема за нея.” ./Мария, 1950, благоевградско, толерантност...

Повече от година, ни тя дождаше, ни аз ходех там. Нали съм майка, искам да ида, ама не смея - научи ли ме - ще ме утрепе.

Веднъж, той отиде на Враца нагоре и аз отидох, да си вида детето. Ами мъка ми е. Тук плачех дома, когато си бях сама. На много хубаво място се е оженила. Къща си имат, дори на два етажа и детенце си имаше - първото. Има още едно - две момиченца си има, много й е хубаво. Зетя, хубав и не пие, като моя. Дано само не я тормози, защото ще умра от мъка.

С Катя се виждахме на гарата или тя идваше у нас. Дойде тя, прати некой да ми каже, ама да не разбере Златко. Аз отидох да я вида. Тя по-лани, като се разболях, и така, няма кой да пере, да чисти, да му нагажда. Нямам автоматична перална, той не иска да ми купи. Я така да ме гледа как се мъча с тия две деца. Децата, нека живи и здрави да са ми, ами я така. И няма кой да разбере, без жена е опасна работа. И отиде той на Сандански. Там що е работил, не знам. Молил се е на Катя да дойде, тя ми каза. Е-е, той що е лисица.. Хич нямаше да иде, ако не беше станало така. От тогава дожда Катя от време на време дома. Хрумне й, хайде към нас.

Голям началник е Златко. Той каквото каже, това трябва да е. Веднъж беше оставил един казан да калайдисам. Хубаво ама, като ме хванаха кризите на корема - не можех да се оправя. Иде довечера и вика: “Защото не си калайдисала казана?” Викам: “Нали ме хванаха кризите”. Той, неразбран човек: “Лъжеш ме”. Аз се ядосах и викам:

“Защо ще лъжа, бре? Защо ще те лъжа?” - викам. Нали така, аз ще го лъжа - е защо?

Много хубави са тия детски градини. Я тия нашите деца, що песнички и стихотворения научиха. Злати пък е цял художник. Знаеш ли колко хубаво рисува. Този ден носи детето една рисунка, много дръвета и се шарени. Викам:

“Що е, чедо?” Той вика: “Есенна гора, майко”. Много хубаво. Чисто, като гората през есента. Така направило детето. Това е моя живот, душичко. Сега ми е хубаво и пари имам. Всеки ден шетам. Ходя си на кафе при Верка. Ама ето здраве нямам. Злати що е умен, да знаеш. Шанка, и той. Не можеш да ги надговориш. Винаги говорят и всичко знаят.